ॐ

classmate
Date
Page

1. श्चुत्वसन्धिः / श्चुत्व सन्धिः

When any of the letters of the first column comes before or after any of the letters of the second, those in the first column are replaced by those in the third respectively.

स्		श्		श्	सकार & तवर्ग + शकार & चवर्ग → शकार & चवर्ग
त		च		च	
थ	+	छ	=	छ	+
द		ज		ज	
ध		झ		झ	
न		ञ		ञ	

1. सवर्णदीर्घसन्धिः (अ/आ) + (अ/आ) → आ दैत्यारि
॥ (इ/ई), (उ/ऊ), (ऋ/ॠ)
पार्वतीशः गुरूपदेशः पितॄणम्

2. गुणसन्धिः (अ/आ) + {इ/ई, उ/ऊ, ऋ/ॠ, ऌ} → {ए, ओ, अर्, }
महेश्वरः सूर्योदयः देवर्षि

3. वृद्धिसन्धिः (अ/आ) + {ए/ऐ, ओ/औ} → {ऐ, औ}
एकैकम् / अष्टैश्वर्यम् गङ्गौघः / दिव्यौषधम्

4. यण्सन्धिः {इ, उ, ऋ, ऌ} + {any other swara} → {य, व, र, ल}
ई ऊ ॠ other than savarna यद्यपि, गुर्वष्टकम्, पित्रावाकृतिः

5. पूर्वरूपसन्धिः {ए, ओ} + {अ} → {एऽ, ओऽ}
केऽपि, धीरोऽपि

6. यान्तावान्तादेशसन्धिः {ए, ऐ, ओ, औ} + {~अ} → {अय्, आय्, अव्, आव्}
क्षीरयिच्छा, तस्मायेतत्, भानविह, सूर्यचन्द्राविव

4. conti

जश्त्वसन्धि :

The last 3 consonants in each वर्ग and य, र, व, ल, ह are known as soft consonants or मृदुव्यञ्जनानि ।

पूर्वः	परः	आदेशः
वर्गीय व्यञ्जनम्	स्वरः अथवा मृदुव्यञ्जनम्	ग
ङ, ञ, ण, न, म, र, ल, ह, ह, य, व, ल, ह		ज
		ड
		द
		ब

पूर्वः	परः	आदेशः
क ख ग घ	स्वरः अथवा	ग
च छ ज झ	ग, घ, ङ, ज, झ, ञ	ज
ट ठ ड ढ	ड, ढ, ण, द, ध, न	ड
प फ ब भ	ब, भ, म, य, व, र, ल, ह	ब
त थ द ध		द

जगत् + गुरुः = जगद्गुरुः

षडाननः, अब्जम्, महीधरः, अजन्ताः

2. ष्टुत्व सन्धिः

सकार & तवर्ग + षकार & टवर्ग → षकार & टवर्ग

First column comes before or after second, then first ~~...~~ is replaced by third.

स्	ष्	ष्
त्	ट्	ट्
थ्	ठ्	ठ्
द्	ड्	ड्
ध्	ढ्	ढ्
न्	ण्	ण्

eg: धनुष्टङ्कारः
बृहट्टीका
उड्डयते
कन्याष्षोडश

3. अनुस्वार सन्धिः Book 2

पदान्तमकारः + व्यञ्जनम् → ं

When a मकार at the end of word is followed by any consonant, it is replaced by an अनुस्वार (ं).

eg. कृष्णं वन्दे, सत्यं वद

4. जश्त्व सन्धिः Book 2

When a वर्गीयव्यञ्जनम् (except ङ, ञ, ण, न and म वर्गपञ्चमाक्षराणि) which is at the end of a word (पदान्तम्) is followed by either a vowel or a soft consonant (मृदुव्यञ्जनम्), it is replaced by the third letter of the same वर्ग.

eg:

5. परसवर्ण सन्धिः Book 3

अनुस्वारः + व्यञ्जनम् (श, ष, स, ह विहाय) → वर्गपञ्चमाक्षरम् (ङ, ञ, ण, न, म)

1. When an अनुस्वार is followed by any consonant other than श ष स ह, it is replaced by the fifth letter of that वर्ग। When the अनुस्वार is at the end of a word (पदान्त) the sandhi is optional.

   अहङ्करोमि and अहं करोमि are correct.

2. When a पदान्ततवर्ग letter is followed by 'ल' a suitable लकार replaces the तवर्ग letter.

   तत्+लयः = तल्लयः विद्वान् + लिखति = विद्वाँल्लिखति

   त, थ, द, ध → ल ; न → ँल

   यवलेषु परेषु, यँ, वँ, लँ इत्यादेशः।

   (सँयमः/संयमः, सँवादम्/संवादम्, सँलापः/संलापः)

   तवर्गस्य लकारे परे लकारादेशः। भुवनात् + लोकाः → भुवनाल्लोकाः

   यदि नकारः, अनुनासिकलकारः भवति → श्रद्धावान् + लभते = श्रद्धावाँल्लभते

ॐ

6. चर्त्वसन्धिः Book 3

When a वर्गीयव्यञ्जनम् other than ङ, ञ, ण, न, म is followed by a कर्कशव्यञ्जनम् (the first two letters of each वर्ग and श, ष, स are कर्कशव्यञ्जनानि), in place of the former वर्गीयव्यञ्जनम् the first letter of the same वर्ग is substituted.

पूर्वः	परः	आदेशः
क ख ग घ	कर्कशव्यञ्जनानि	क
च छ ज झ		च
ट ठ ड ढ	क, ख, च, छ, ट, ठ	ट
त थ द ध	त, थ, प, फ,	त
प फ ब भ	श, ष, स	प

Eg: तादृक्कर्म, षट्कर्माणि, शरत्काल:, वणिक्पुत्रः

ॐ

7. अनुनासिक सन्धिः Book 4

वर्गीय व्यञ्जनम् + ङ्, ञ्, ण्, न्, म् ⇒ ङ् ञ् ण् न् म् + ...
of first varga

This sandhi is optional when it is between two different words. However, when it is between a प्रकृति and a प्रत्यय that begins with an अनुनासिकवर्ण, the sandhi is compulsory. बृहत् + नगरम्, दिक् + नागाः

(?) वाक् + मूलम् = वाङ्मूलम् / वाग्मूलम्

तद् + मात्रम् = तन्मात्रम् (∵ मात्रम् begins with म्)

8. ङ्मुडागम सन्धिः Book 4

When the letters ङ् ण् and न् that are preceded by a ह्रस्वस्वर are followed by any स्वर, there will be an additional ङ् ण् and न् respectively. In other words, the three letters are doubled.

सुगण् + ईशः = सुगण्णीशः युज्जन् + एवम् = यज्जन्नेवम्

classmate
Date
Page

9. पूर्वसवर्ण सन्धिः Book 5

{(3rd) ग्, ज्, ड्, द्, ब्} + {ह्} → {3rd ...} + {4th घ्, झ्, ढ्, ध्, भ्}

ह् replaced optionally by 4th letter.

eg. तद् + हितम् = तद्धितम् / तद्हितम्

10. छत्वसन्धिः Book 5

When a पदान्तवर्गीय प्रथम व्यञ्जनम् is followed by a शकार that has either a vowel or any of the letters ह् य् व् र् next to it, the शकार is optionally replaced by छकार। In most cases there could also be श्चुत्वसन्धिः (मृच्छकटिकम्)

Book 6 1. विसर्गसन्धिः (replaced with उकार)

(1) A visarga preceded by a ह्रस्व - अकार and followed by either a ह्रस्व - अकार or a मृदु व्यञ्जनम् changes into उकार। {मृदु व्यञ्जनानि = 3rd, 4th, 5th of each varga and य्, र्, ल्, व्, ह्}

रामः + अपि ⇒ राम् + : + अपि

⇒ राम् + उ + अपि (visarga)

⇒ रामो + अपि (गुणसन्धिः)

⇒ रामोऽपि (पूर्वरूप सन्धिः)

ॐ

Book 7 2. विसर्ग सन्धिः (विसर्गस्य लोपः)

1 (1) A visarga preceded by अकार and followed by any vowel except ह्रस्व - अकार, disappears. सूर्यः + उदेति = सूर्य उदेति

2 (2) A visarga preceded by आकार and followed by either a vowel or a soft consonant (मृदुव्यञ्जनम्) elides. बालका आगताः

3 (3) The visarga in the words सः and एषः when followed by any letter except ह्रस्व - अकार elides. सः + एव = स एव

Book 8 3. विसर्ग सन्धिः (replaced by रेफ) →

A visarga preceded by any vowel other than 'अ' and 'आ' and followed either by a vowel or a soft consonant is replaced by रेफ।

गुरुः + ब्रह्मा = गुरु र्ब्रह्मा

ॐ

classmate
Date
Page

Book 9 4. विसर्गस्य सकारादेशः

When a visarga is followed by any of the letters च, छ, ट, ठ, त, थ, श, ष or स, it is replaced by सकार। If this सकार is followed by च, छ or श श्चुत्व सन्धि also takes place and if followed by ट, ठ or ष ष्टुत्व सन्धि also takes place.

A visarga	+	स, त, थ	=	सकार	बालकस्तोषते / बालकः सेवते
"	+	श, च, छ	=	शकार	पथश्शीतलम् / पथः शीतलम्
"	+	ष, ट, ठ	=	षकार	श्रीधरष्षष्ठः / श्रीधरः षष्ठः

तस्सर्वे (दुर्योधनस्सदा, उत्तमश्छात्रः, धनुष्ठङ्कारः)

Book 8 विसर्ग सन्धिः (replaced by रेफ) विशेषनियमः

When a visarga, in an avyaya, is followed by either a vowel or a soft consonant, it changes into 'र'।

ॐ

शिक्षापरीक्षा

२३.०२.२०२४

IV अ. सन्धिं विभज्य सन्धिनाम लिखत। (6 अ.)

१ (२) आगच्छन्तीति

आगच्छन्ति + इति (इ + इ = ई) सवर्णदीर्घसन्धिः

२. जगन्नायकः

जगत् + नायकः (त् + ना = न् + ना) अनुनासिक सन्धिः

३. जगद्रक्षकः

जगत् + रक्षकः (त् + र् = द् + र्) जश्त्व सन्धिः

४. बन्धनम्

बं + धनम् (म् + ध् = न्ध्) परसवर्ण सन्धिः

५. उच्छ्वासः उत् + श्वासः श्चुत्व + छत्वसन्धिः

६. कृष्णश्च कृष्णः + च विसर्गस्य सकारादेशः + श्चुत्वसन्धिः

७. तस्मिन्नविश्वासः तस्मिन् + अविश्वासः ङ.मुडागमसन्धिः
तस्मिन्

ॐ

classmate
Date
Page

आ. १. अस्मद् + पत्रम् = अस्मत्पत्रम् चर्त्वसन्धिः

२. दिक् + नागाः = दिङ्नागाः अनुनासिक सन्धिः

३. बृहत् + नगरम् = बृहन्नगरम् अनुनासिक सन्धिः

४. जगत् + गुरुः = जगद्गुरुः जश्त्वसन्धिः

५. परिषद् + कार्यम् = परिषत्कार्यम् चर्त्वसन्धिः

६. वाक्यम् + लेखनीयम् = वाक्यँल्लेखनीयम् परसवर्णसन्धिः

७. सुगण् + ईशः = सुगण्णीशः ङ.मुडागमसन्धिः

ई १. इन्द्रियैः + चरन् = इन्द्रियैश्चरन् (सकारादेशः + श्चुत्वसन्धिः)

२. एषः + गोपालः = एष गोपालः (सः/एषः + (अ) = स/एष) लोपः

पुनरगच्छत् → with Avyaya, रेफ will add up.

३. पुनः + अगच्छत् = पुनोऽगच्छत् = अः + अ = अ + उ + अ
= ओ + अ = ओऽ. ः → उकार, गुणसन्धि, पूर्वरूपसन्धिः

४. शमः + तत्र = शमस्तत्र (सकारादेशः ः + त् → स्)

वधूरवदत् ?

५. वधूः + अवदत् = वधूर्अवदत् (vowel ~अ/आ + ः + vowel/soft cons → र्)

६. हरिः + गच्छति = हरिर्गच्छति (,, रेफ आदेशः) इः + ग = र्ग

ॐ

(शत्)

III अ. १. ददत् ददतौ ददतः

२. कुर्वती कुर्वत्यौ कुर्वत्यः

३. रुदति रुदतोः रुदत्सु (रुदत्)

४. पठन्त्याम् पठन्त्योः पठन्तीषु (पठन्ती)

(शानच्)

५. अधीयाने अधीयानयोः अधीयानेषु (अधीयानः)

III आ १. (याच्) याचद्भ्यः भिक्षुकेभ्यः प्रायः सर्वे कुप्यन्ति।

5th

3rd २. (रक्ष्) गृहं रक्षता शुनकेन उच्चैः भषितम्।

1st ३. (श्रु) गीतं शृण्वत्यः नर्तक्यः सर्वं विस्मृतवत्यः

1st ४. (दा) क्षीरं ददती धेनुः तृणं खादितवती।

1st ५. (भी) व्याघ्रात् बिभ्यतः जनाः पलायितवन्तः। (बिभेति) लट् लकार

ॐ

classmate
Date
Page

VI अ १. मनो हि हेतुः सर्वेषाम् इन्द्रियाणां प्रवर्तने।

Mind is the cause of all the activities of sense organs.

२. स्थिरमिन्द्रियधारणाम् एव योगः इति मन्यन्ते सन्तः। (सन्ताः)

Ascetic(s) considers(s) restraining the senses firmly only as Yoga. (Because मन्यन्ते is बहुवचन)

३. मदर्थे त्यक्तजीविताः, नानास्त्रप्रहरणाः बहवः शूराः सन्ति

There are many brave men who have (virtually) given up their lives for my sake and who are armed with many weapons.

४. कार्यं कुर्वद्भिः अनलसैः पुरुषैः अतिप्रमोदः अनुभूयते।

Excessive joy is experienced by the men while they ~~who~~ are doing the work without laziness.

५. क्रीडन्त्यः बालिकाः इतस्ततः धावन्त्यः कोलाहलं कुर्वन्ति।

While playing and jumping ~~here~~ here and there the girls make a lot of noise.

ॐ

1. अ २. दुर्योधनः कान् कथं पश्यति स्म ?

दुर्योधनः सेवकान् मित्राणि इव, मित्राणि बन्धून् इव, बन्धून् स्वामिभावेन च पश्यति स्म ।

१. श्रीकृष्णस्य समस्या का, कथं च परिहृता ?

शिशुपालस्य वधः करणीयः वा, अथवा युधिष्ठिरस्य यागस्य रक्षणं करणीयं वा इति श्रीकृष्णस्य समस्या आसीत् ।

"यागयात्रा उचिता । यागे एव शिशुपालः हन्तव्यः ।" इति उद्धवः उक्तवान् ।

अतः श्रीकृष्णस्य समस्या परिहृता ।

ॐ

classmate
Date
Page

३. युधिष्ठिरः कं कुत्र किमर्थम् अप्रेषयत् ?

अरण्ये युधिष्ठिरः दुर्योधनस्य राज्यभारक्रमं ज्ञातुम् एकं किरातं हस्तिनापुरं प्रति प्रेषितवान् ।

४. अर्जुनः केन केन कथं कथम् अनुगृहीतः ?

शिवः पाशुपतास्त्रम् अर्जुनाय दत्तवान् । धनुर्वेदमपि शिक्षितवान् । इन्द्रादिदेवाः अपि अर्जुनाय अस्त्राणि दत्तवन्तः ।

५. श्रीकृष्णं द्रष्टुं कः किमर्थम् आगतः ?

श्रीकृष्णं दृष्ट्वा नारदमुनिः देवेन्द्रस्य सन्देशं द्रातुम् आगतवान् ।

६. आ. श्लोकाः १. स घोषो ऽ.६.6.१ २. अपर्याप्तं ऽ.६.4.12

इ. १. सुभाषितम् २. नागुणी ऽ.६.6.6 २. फलमलमशनाय ऽ.६.8.7

शिक्षापरीक्षा

२४.०२.२०२३

IV अ. सन्धिं विभज्य सन्धिनाम लिखत।

१. षण्णवतिः – षट् + नवतिः
= षण् + नवतिः (अनुनासिक सन्धिः
= षण्णवति (णत्वम्)

णत्वम् – नकारात् पूर्वं रकारः, षकारः, ऋकारः वा यदि वर्तते नकारस्य णकारः भवति।

२. कन्याष्षोढा – कन्याः + षोढा
= कन्या + स् + षोढा (विसर्गस्य सकारादेशः)
= कन्या + ष् + षोढा (ष्टुत्व सन्धिः)
= कन्याष्षोढा

३. आगच्छन्निति – आगच्छन् + इति (ङ्मुडागम सन्धिः)

४. जगन्नायकः – जगत् + नायकः (अनुनासिक सन्धिः)

५. सँल्लापः – सं + लापः (परसवर्ण सन्धिः)

६. वक्रञ्चलति – वक्रम् + चलति (~~श्चुत्वसन्धिः~~) परसवर्ण सन्धिः

ॐ

आ. संयोज्य सन्धिनाम लिखत।

१. मृत् + शकटिका = मृच्छकटिका (छत्वसन्धिः + श्चुत्वसन्धिः)

२. भ्राजत् + हिमम् = भ्राजद्धिमम् (जश्त्व सन्धिः + पूर्वसवर्ण सन्धिः)

३. जगत् + रक्षकः = जगद्रक्षकः (जश्त्वसन्धिः)

४. ददत् + नटः = ददन्नटः (अनुनासिक सन्धिः)

५. प्रत्यङ् + आत्मा = प्रत्यङ्ङात्मा (ङ्मुडागम सन्धिः)

६. वाक् + विलासः = वाग्विलासः (जश्त्व सन्धिः)

७. महत् + हिरण्यम् = महद्धिरण्यम् (जश्त्व + पूर्वसवर्ण सन्धिः)

इ १. बालाः + आगताः = बाला आगताः (विसर्गस्य लोपः) आः + मृदु

२. ततः + च = ततश्च (सकारादेशः + श्चुत्वसन्धिः)

३. पुनः + अपि = ~~पुनोऽपि = अ+उ+अ = ओ+ऽ~~ पुनः - Avyaya रेफ $\boxed{\text{पुनरपि}}$
~~: → उकारः, गुणसन्धिः, पूर्वरूप~~

४. हरिः + गच्छति = हरिर्गच्छति (रेफ आदेशः) इः + ग = र्ग

५. सः + क्रीडति = स क्रीडति (सः/एषः + (~अ) = स/एष) लोपः

६. पुनः + मिलामः = ~~पुन मिलामः (विसर्गस्य लोपः) अः + (~अ)~~ रेफ → पुनर्मिलामः

ॐ

V अ. सत्सप्तमी रूपं लिखत ।

१. (माता उपविशन्ती) मातरि उपविशन्त्याम्
पुत्री आगता ।

२. (कपयः पश्यन्तः) कपिषु ~~पश्यन्तीषु~~ पश्यत्सु
हनुमान् समुद्रं लङ्घितवान् ।

३. (जनाः शयानाः) जनेषु शयानेषु
चोराः आगताः ।

४. (श्रोतारः उत्तिष्ठन्तः) श्रोतृषु उत्तिष्ठत्सु
~~गायकः~~ गायकेन गानं स्थगितम् ।

1. शतृ गच्छन् गच्छन्तौ गच्छन्तः | गच्छन्ति गच्छतोः गच्छत्सु
गच्छन्ती गच्छन्त्यौ गच्छन्त्यः | गच्छन्त्याम् गच्छन्त्योः गच्छन्तीषु

2. शानच् (कर्तरि)

वर्धमानः	वर्धमानौ	वर्धमानाः	वर्धमाने	वर्धमानयोः	वर्धमानेषु
वर्धमाना	वर्धमाने	वर्धमानाः	वर्धमानायाम्	वर्धमानयोः	वर्धमानासु
वर्धमानम्	वर्धमाने	वर्धमानानि	वर्धमाने	वर्धमानयोः	वर्धमानेषु

ॐ

3. क्तप्रत्यय (कर्तरि, कर्मणि)

पठितः	पठितौ	पठिताः	पठिते	पठितयोः	पठितेषु
पठिता	पठिते	पठिताः	पठितायाम्	पठितयोः	पठितासु
पठितम्	पठिते	पठितानि	पठिते	पठितयोः	पठितेषु

5. शानच् (कर्मणि)

पठ्यमानः	पठ्यमानौ	पठ्यमानाः	पठ्यमाने	पठ्यमानयोः	पठ्यमानेषु
पठ्यमाना	पठ्यमाने	पठ्यमानाः	पठ्यमानायाम्	पठ्यमानयोः	पठ्यमानासु
पठ्यमानम्	पठ्यमाने	पठ्यमानानि	पठ्यमाने	पठ्यमानयोः	पठ्यमानेषु

6. क्तवतु

पठितवान्	पठितवन्तौ	पठितवन्तः	पठितवति	पठितवतोः	पठितवत्सु
पठितवती	पठितवत्यौ	पठितवत्यः	पठितवत्याम्	पठितवत्योः	पठितवतीषु
पठितवत्	पठितवन्ती	पठितवन्ति	पठितवति	पठितवतोः	पठितवत्सु

ॐ

III अ. १. रुदतीम् रुदत्यौ रुदतीः (2nd रुदती)

२. स्फुरन्ती स्फुरन्त्यौ स्फुरन्त्यः (1st स्त्री)

३. बिभ्यत् बिभ्यती बिभ्यन्ति (1st नपुं)

४. कुर्वता कुर्वद्भ्याम् कुर्वद्भिः (3rd कुर्वन्)

५. भाषमाणे भाषमाणयोः भाषमाणेषु (7th भाषते शानच्)

आ. १. (अधि+इङ्) अधीयानेषु एतेषु

का प्रथमस्थानं प्राप्नुयात्?

२. (ज्ञा) जानन् अपि जनैः नियमः न पालितः।

३. गीतं (श्रु) शृण्वत्यः नर्तक्यः सर्वं विस्मृतवत्यः।

४. व्याघ्रात् (बिभ्) बिभ्यतः बालकाः अधावन्।

५. कथां (वद्) वदन्ती माता बालकाय

दुग्धम् अयच्छत्।

ॐ

classmate
Date
Page

इ. १. मन्तव्यम् - मननीयम्; पीडयितव्यम् - पीडयनीयम्

२. क्षितिरपि - विसर्गसन्धिः; नोत्सहे - गुणसन्धिः

३. पात्रे व्ययः - वित्तस्य; अक्रोधः - तपसः S.E.10.6

४. क्वचित्पृथ्वीशय्य; क्वचिदपि च - पर्यङ्कशयनः S.E.5.8

V. अ. गणे अनर्हं पदं पृथक् कुरुत।

१. दाशरथिः, भृगुः, रामः, काकुत्स्थः (A rishi) Rest - Ram

२. ज्ञानाय, रामाय, विहाय, विहाराय (अव्ययम्, rest - 4th)

३. माता, क्रीडता, भवता, पठता (1st, rest 3rd)

४. करुणः; शृङ्गारः, वीरः, कर्कशः (~~animal~~ sword, rest - emotions)

५. तस्मिन्नेव, उन्नयन्, तन्निराकरणम्, महन्नक्षत्रम्

तस्मिन्+एव, उत्+नयन्, तत्+निराकरणम्, महत्+नक्षत्रं

First ङ. मुडागमसन्धिः Rest अनुनासिकसन्धिः

६. मनसि, यशसि, वयसि, भवसि (क्रिया, rest 7th)

मनस्, यशस्, वयस्, भवति - madhyama

ॐ

१. इ. १. स्थिरामिन्द्रियधारणां तां योगमिति मन्यन्ते सन्तः। (Refer Feb. 2014)

Ascetics consider restraining the sense firmly as Yoga.

२. भवितव्यानां द्वाराणि भवन्ति सर्वत्र। S.E.31

Destiny takes its own course everywhere.

३. मदर्थे त्यक्तजीविताः बहवः शूराः सन्ति, सर्वे नानाशस्त्रप्रहरणाः। (Refer Feb 2014)

There are many brave men who have given up their lives for my sake, and who are armed with many weapons.

४. पुष्पं जिघ्रता तेन आनन्दः अनुभूतः।

Happiness was experienced by him while he smelt the flower.

The person experienced happiness while he was smelling the flower.

classmate
Date
Page

१. Mind is the cause of all the activities of the sense organs. S.E.2.1

मनो हि हेतुः सर्वेषाम् इन्द्रियाणां प्रवर्तने।

२. Wise men say that truth and straightforwardness is the greatest Dharma.

सत्यार्जवे धर्ममाहुः परं धर्मविदो जनाः। S.E.11.1

३. He whose wisdom flashes in times of adversity is indeed brave.

आपदि स्फुरति प्रज्ञा यस्य धीरः स एव हि।

४. In life, what we donate should exceed what we receive.

जीवने यावद्दानं ~~प्रदान~~ स्यात् प्रदानं ततोधिकम्।

ॐ

Refer Feb 2014 for 1, 2, 4

1. अ १. श्रीकृष्णं द्रष्टुं का किमर्थम् आगतवान् ?

२. श्रीकृष्णस्य समस्या का ? (Refer 2014 Feb)

३. श्रीविष्णुः कम् अवतारं धृत्वा कम् अमारयत् ? S.E. 1.10

श्रीविष्णुः नरसिंहावतारं गृहीत्वा हिरण्यकशिपुः नाम राक्षसं अमारयत् ।

४. दुर्योधनः कं कथं पश्यति ? (Refer Feb 2014)

५. श्रीकृष्णः कस्मै कं प्रतिज्ञावचनं दत्तवान् आसीत् ? S.E. 3-9.

श्रीकृष्णः शिशुपालस्य अम्बायै एकं प्रतिज्ञावचनं दत्तवान् - 'शिशुपालस्य शतम् अपराधान् मृष्यामि' इति ।

आ. श्लोकाः १. अर्पयान्तं S.E. 4.12 २. दृष्ट्वैव S.E. 8.12

३. तस्मान्नार्हो S.E. 10.10

ॐ

I. इ. सुभाषितम्

१. भोगे रोगभयं S.E. 9.6

२. यः प्रीणयेत् S.E. 4.7

II इ. प्रहेलिका

१. अपूर्वोऽयं मया दृष्टः = अशोक S.E. 8.6

२. विराजराजपुत्रारे: = मृत्युञ्जयः S.E. 3.7

Feb 2014 II इ. प्रहेलिका

१. यजमानेन कः स्वर्गहेतुः = याग-विधिः S.E. 9.6

२. का कान्ता कालियारातेः = मल्लिकाम् S.E. 10.6

Feb 2014 III इ.

१. अनुत्सेकः - लक्ष्म्यां निरभिभवसारः - परकथाः S.E. 4.8

२. माने - दैन्यभयम् काये - कृतान्तात् भयम् S.E. 9.6

३. ज्ञानस्य - उपशमः वित्तस्य - पात्रे व्ययः S.E. 10.6

४. भोगे रोगभयम्, वित्ते - नृपालाद्भयम् S.E. 9.6

ॐ

Feb 2014

II अ. English answers from subhashitams

१. आशां नाम नदीं विवृणुत। S.६.१.7

२. महतां प्रकृतिमण्डनं किम्? S६7.8.

आ. ससन्दर्भं - विवृणुत in English

१. यागे तु यद्भावकाशो भविष्यत्येव। S.६.3.9

२. चोरस्य कृष्णस्य पूजा किमर्थम्? S.६.5.10

३. मोक्षार्थं प्रयत्नं कुरु। S६.१.१

४. यो विजयमिच्छति स समयानुसारेण सन्धिं त्यजति। S६ 6.8

Feb 2013

II. आ. ससन्दर्भं - विवृणुत in English (Any 4)

१. दिव्यास्त्रैः अस्य पराक्रमः निवारणीयः। S६10.१

२. शत्रूणां जयार्थं सामर्थ्यं सम्पादनीयम्। S६ 7.10

३. दुष्टाः तत्काले सुखमनुभवन्ति, अन्ते विनश्यन्ति। S६7.१

४. मूषकः गृहीतः पर्वतस्य खननमिव। S६3.१

५. इदानीं जैत्रयात्रा उचिता, न तु यज्ञयात्रा। S६ 3.8

Feb 2013

III अ. Answer in English from subhashitams. (Any 3)

१ कस्य किं श्लाघ्यः? S.६.7.8

२. नृणाम् आयुः कियत्? S.६.8.6

३. पुरुषाः कतिविधाः? के ते? S.६.5.7

४. नरं वरं दुर्लभमेव मन्ये। विवृणुत। S६.1.१

Feb 2014

5.अ १. अयोध्या, मथुरा, इन्द्रप्रस्थम्, काशी

२. सीता, द्रौपदी, इन्द्राणी, तारा, मन्दोदरी

३. तस्मिन्नेव, कुर्वन्नेव, ऊन्यम्, उदन्नागतः

तस्मिन् + एव, कुर्वन् + एव, उदन् + आगतः = उ.कुडागम सन्धि

४. महन्नक्षत्रम्, अपरस्मिन्नहनि, जगन्नियामकः, तन्निराकरणम्

महत् + नक्षत्रम्, ~~अपरस्मिन् + अहनि~~, जगत् + नियामकः, तत् + निराकरणम्

अनुनासिक सन्धिः

ॐ

Feb 2014

V. आ. दशभिः वाक्यैः संस्कृतेन लघुप्रबन्धं लिखत। (Any one)

१. शिशुपालेन कृता श्रीकृष्णस्य निन्दा, तस्य परिणामश्च। SE 5.1.

२. इन्द्रकीलपर्वतस्य प्राकृतिकसौन्दर्यम्। SE 8.1.

इन्द्रकीलपर्वतसमीपे गङ्गानदी प्रवहति। सः प्रदेशः अतीव रमणीयः आसीत्। तथा वृक्षाः भ्रमरैः आवृताः। पक्षिणः मधुरनादेन कूजन्ति। प्रायः ते अर्जुनाय जयघोषं कुर्वन्ति इव। तत्र कलहंसाः गङ्गाजले तरन्ति। तदपि दृश्यं बहु मनोहरम्।

इ. Explain in English - न्यायः

१. श्वश्रूनिर्गच्छोक्तिन्यायः। SE 4.17

२. वृद्धकुमारीवाक्यन्यायः। SE 3.17

ॐ

Feb 2013

V आ न्यायः in English

१. घट्टकुटी प्रभातन्यायः - S.E 7.17

२. सूचीकटाहन्यायः - S.E.2.17

Feb 2014

IV. इ. एतानि पदानि उपयुज्य वाक्यानि रचयत।

१. व्याप्नुवद्भिः

व्याप्नुवद्भिः मशकैः पीडा अनुभूयते अरण्यैः।

व्याप्नुवद्भिः मशकैः रोगाः उत्पद्यन्ते।

व्याप्नुवद्भिः रोगैः जनाः मार्यन्ते।

२. नृत्यन्त्यै

नृत्यन्त्यै इदं पारितोषिकं दीयताम्। SE 6.1

३. प्रत्यक्षः

शबर्यां ध्यायन्त्यां (सत्यां) रामः प्रत्यक्षः जातः। SE 9.2

४. स्फुरन्त्याः

स्फुरन्त्याः विद्युतः प्रकाशः आगतः। SE 6.1

५. आगतायाम्

कौसल्यायाम् आगतायां (सत्यां) सीता उत्थितवती। SE 10.1

ॐ

Feb 2014

आ Translate

1. What we donate should exceed what we receive?

यावद्दादानं स्यात् प्रदानं ततोधिकम्।

2. The wicked find immense joy in criticizing others.

दुर्जनाः अन्येषाम् उपहसन्तः बाढं संतोषम् अनुभवन्ति।

3. Everything is achieved by him who goes along the right way.

यः सन्मार्गे गमिष्यति सः सर्वं प्राप्स्यति।

4. While the monkeys watched, Hanuman crossed the ocean. (Using सति सप्तमी only). SE 9.2

कपिषु पश्यत्सु (सत्सु) हनूमान् समुद्रलङ्घनं कृतवान्।

5. When Shabari was meditating Sri Rama appeared before her. SE 9.2

शबर्यां ध्यायन्त्यां (सत्यां) रामः प्रत्यक्षः जातः।